

კომერციული ბანკების საინვესტიციო პოლიტიკის სრულყოფის გზები მსოფლიოში და საქართველოში

დავით პიტიურიშვილი
სტუ დოქტორანტი

რეზიუმე

თანამედროვე მსოფლიოში, ეკონომიკისა და საბანკო ინსტიტუტებისათვის, საბანკო და არსაბანკო სექტორს შორის ურთიერთკავშირის მოაქვს, როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი შედეგები.

მსგავსი კავშირები სხვადასხვა ქვეყნებში განსხვავებული სახის შეზღუდვებს და რეგულირებებს ექვემდებარება და მათი ფორმები, როგორც წესი გამოიხატება ორი სახის ურთიერთობით: 1. დაკრედიტების ფარგლებში; 2. ურთიერთმფლობელობითი.

დღეისათვის, ბევრი მკვლევარის ყურადღება მიიპყრო ასეთი კავშირების მიზანშეწონილობის ანალიზმა და მათ მიერ შემუშავდა განსხვავებული თეორიული და ემპირიული არგუმენტები. უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგიერთი მათგანი მხარს უჭერს ასეთი კავშირების ფორმებს, ზოგიერთი კი ეწინააღმდეგება.

ბოლო წლებში, საქართველოში განსაკუთრებით აქტუალურია კომერციული ბანკების მიერ ეკონომიკის რეალურ სექტორში ინვესტიციების ზრდა. აღსანიშნავია, რომ დღეს, საქართველოში, არსებული ზედამხედველობისა და რეგულირების დონე შეესაბამება საერთაშორისო პრაქტიკას და ადგილობრივ დონეზეა მორგებული. ეს ფაქტი, თავის მხრივ ხელს უწყობს, შენარჩუნებული იყოს კომერციული ბანკების ინვესტიციების მონიტორინგის დონე, რათა მომავალში ინვესტიციების სტრუქტურის ცვლილების შემთხვევაში, შესაძლებელი გახდეს, აღნიშნული სურათის ცვლილება.

საკვანძო სიტყვები: ბანკი, ინსტიტუტი, ეკონომიკა, ინვესტიცია, სადაზღვეო საქმიანობა, საფინანსო საქმიანობა, ფასიანი ქაღალდები.

შესავალი

თანამედროვე მსოფლიოში, ეკონომიკისა და საბანკო ინსტიტუტებისათვის, საბანკო და არსაბანკო სექტორს შორის ურთიერთკავშირის მოაქვს, როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი შედეგები.

მსგავსი კავშირები სხვადასხვა ქვეყნებში განსხვავებული სახის შეზღუდვებს და რეგულირებებს ექვემდებარება და მათი ფორმები, როგორც წესი, გამოიხატება ორი სახის ურთიერთობით: დაკრედიტების ფარგლებში; ურთიერთმფლობელობითი.

დღეისათვის, ბევრი მკვლევარის ყურადღება მიიპყრო ასეთი კავშირების მიზანშეწონილობის ანალიზმა და მათ მიერ შემუშავდა განსხვავებული თეორიული და ემპირიული არგუმენტები. უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგიერთი მათგანი მხარს უჭერს ასეთი კავშირების ფორმებს, ზოგიერთი კი ეწინააღმდეგება.

ბოლო წლებში, საქართველოში განსაკუთრებით აქტუალურია კომერციული ბანკების მიერ ეკონომიკის რეალურ სექტორში ინვესტიციების ზრდა. აღსანიშნავია, რომ დღეს, საქართველოში, არსებული ზედამხედველობისა და რეგულირების დონე შეესაბამება საერთაშორისო პრაქტიკას და ადგილობრივ დონეზეა მორგებული. ეს ფაქტი, თავის მხრივ, ხელს უწყობს, შენარჩუნებული იყოს კომერციული ბანკების ინვესტიციების მონიტორინგის დონე, რათა მომავალში ინვესტიციების სტრუქტურის ცვლილების შემთხვევაში, შესაძლებელი გახდეს, აღნიშნული სურათის ცვლილებაც.

ძირითადი ტექსტი

კომერციული ბანკების საინვესტიციო პოლიტიკის მიმოხილვა. თანამედროვე პერიოდში, საბანკო და არსაბანკო სფეროების დაკავშირების მომხრეთა მტკიცებით, ამ ორ სექტორს

შორის ურთოერთობაში არსებობს ინფორმაციის ასიმეტრიულობის პრობლემა. ამ უკანასკნელის შემცირების ხარჯზე, ბანკებს ეძლევათ შესაძლებლობები, ფლობდნენ კლიენტის საწარმოების ფინანსური მდგომარეობის შესახებ დეტალურ ინფორმაციას, რაც თავისთავად უზრუნველყოფს მათ მიერ გადახდისუნარიანობის შეფასების შესაძლებლობას და მაღალი რისკის მქონე საქმიანობის სფეროებში დაკრედიტებასთან დაკავშირებული გადანაცვეტილებების გამარტივებას.

ბოლო პერიოდში, საზოგადოების დაინტერესება აღნიშნული საკითხის მიმართ განსაკუთრებით გაიზარდა. ინვეტიციები, კომერციული ბანკების მხრიდან, უფრო მეტად იძულებით ხასიათს ატარებენ, რადგან ბანკებს სხვადასხვა სექტორში საქმიანობის დაწყებისკენ უბიძგებს დასაკუთრებული უძრავი ქონებების მატება. როდესაც ისინი ხდებიან ინვესტორები კლიენტ კომპანიებში, იზრდება საქმიანობის არაეფექტურობა, რადგან ამ დროს რთულდება წარუმატებელ პროექტებზე ლიკვიდაციის გადანაცვეტილების მიღება.

ბანკები წლების მანძილზე ახორციელებდნენ არასაბნკო საქმიანობაში ჩართვის მონიტორინგს. აღასანიშნავია, რომ მათ გარკვეულ ნაწილზე წესდება აკრძალვები და ლიმიტები. კომერციული ბანკებისათვის, ქვეყნების უმრავლესობაში შეუზღუდავია ფასიანი ქაღალდების ფლობა და გარკვეულწილად შეზღუდულია სადაზღვევო საქმიანობის წარმოება. ქვეყნების მნიშვნელოვან ნაწილში უძრავი ქონების სექტორში ბიზნეს-აქტიურობა აკრძალულია, ან შეზღუდულია ისე როგორც სხვა არასაფინანსო სექტორთან დაკავშირებულ საქმიანობაში მოღვაწეობა.

მსოფლიო ბანკის მიერ ჩატარდა „ბანკის რეგულირების და ზედამხედველობის კვლევა“, 135 ქვეყანაში, სადაც ერთ-ერთი საკითხი დაეთმო კომერციული ბანკების მიერ არაპროფილური აქტივების ფლობას. ძირითადი დაინტერესება გამოიხატა შემდეგ ოთხ საკითხზე:

- ფასიანი ქაღალდების ფლობის საკითხი;

ეკონომიკური რაზმორება: ანალიზი, პრობლემები, პერსპექტივები

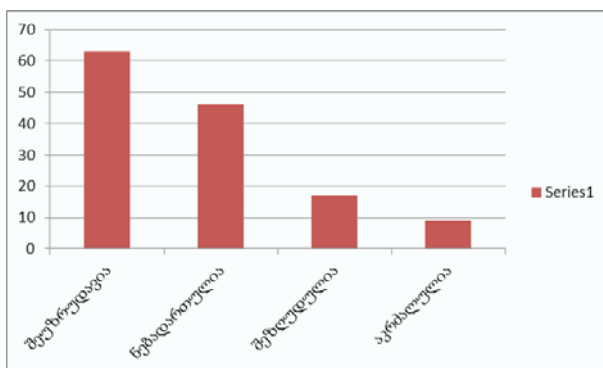
- სადაზღვეო საქმიანობის განხორციელება;
- უძრავ ქონებაში საქმიანობის წარმოება;
- არასაფინანსო საქმიანობის წარმოება.

კვლევის დროს შეისწავლა, თუ რომელ ქვეყანაში ხდება ზემოხსენებული ოთხი საკითხის:

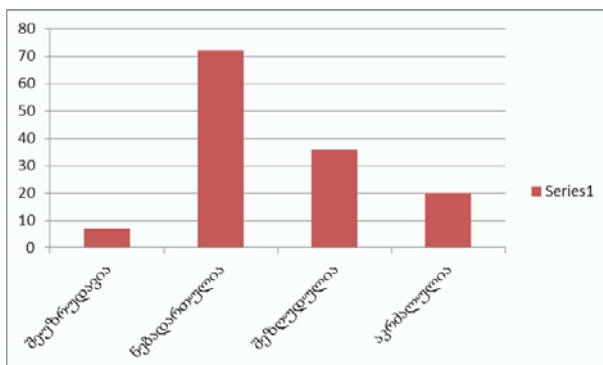
- *შეზღუდვად* განხორციელება;
- *ნებადართულ* საქმიანობად აღიარება;
- საქმიანობის დიდი ნაწილის *შეზღუდვა*;
- საქმიანობის სრულად *აკრძალვა*.

კვლევამ აჩვენა შემდეგი სურათი:

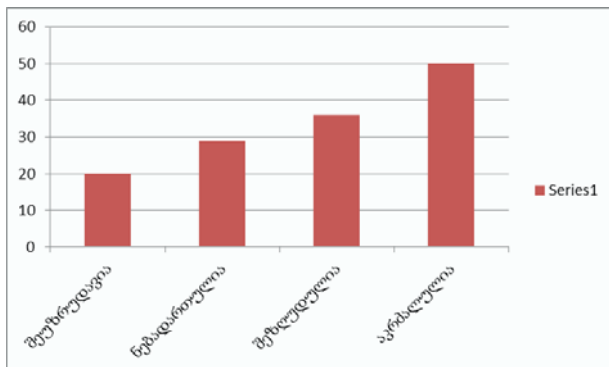
ფასიანი ქაღალდების ფლობის საკითხი:

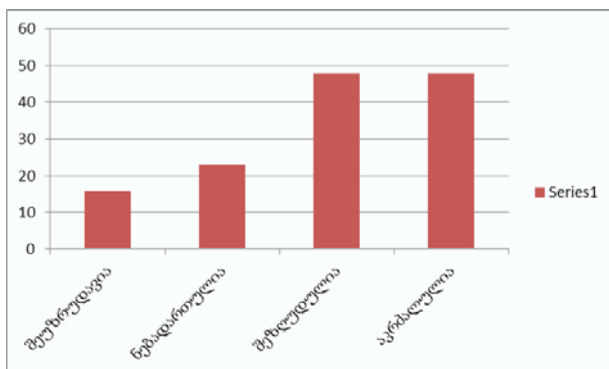
სადაზღვეო საქმიანობის განხორციელება:

უძრავ ქონებაში საქმიანობის წარმოება:

არასაფინანსო საქმიანობის წარმოება:

მოცემული ინფორმაციების საფუძველზე შესაძლებელია ითქვას, რომ ქვეყნების უმეტესობაში კომერციულ ბანკებს შეუძლიათ ფასიანი ქაღალდების შეუზღუდავად ფლობა, სადაზღვეო საქმიანობის წარმოება უმეტეს ქვეყანაში ნებადართულია, ხოლო ყველაზე მეტად აკრძალულია უძრავ ქონებაში საქმის წარმოება.

უნდა აღინიშნოს, რომ კომერციული ბანკების მიერ საინვესტიციო საქმიანობის გამხორციელება დაკავშირებულია სხვადასხვა რისკთან, რომელმაც შესაძლებელია გამოიწვიოს

ინვესტირებული თანხის ნაწილობრივი, ან სრული დაკარგვა. გარდა ამისა, რისკი შესაძლებელია დაკავშირებული იყოს მოსალოდნელზე ნაკლები შედეგის მიღებასთან, ან მისაღები შემოსავლის დაგვიანებასთან. სწორედ ამ ფაქტორების გამო, კომერციული ბანკები ახდენენ შესაძლო დანაკარგების რეზერვების ფორმირებას. ამავე მიზანს ემსახურება ბანკის უმაღლესი მენეჯმენტის მიერ საინვესტიციო პოლიტიკის დამტკიცება, რომელშიც, როგორც წესი, განისაზღვრება: საინვესტიციო საქმიანობის ძირითადი მიზნები, საინვესტიციო პორტფელის სტრუქტურა, ფასიანი ქაღალდების ვაჭრობის წესი.

კომერციული ბანკების ინვესტიციების ხასიათისა და მათზე არსებული რეგულირებისა და შეზღუდვების განხილვის შედეგად შეიძლება დავასკვნათ შემდეგი: აღნიშნული დღეისათვის, არც საბანკო სექტორისათვის და არც ეკონომიკისათვის გადაჭარბებული რისკების მატარებელ საქმიანობას არ წარმოადგენს, რაც კარგად აჩვენა მსოფლიო ბანკის მიერ ჩატარებულმა კვლევამ.

საქართველოში არსებული კომერციული ბანკების საინვესტიციო პოლიტიკისთვის დამახასიათებელი თავისებურებები. ქართულ რეალობაში, ისევე, როგორც დანარჩენ მსოფლიოში საბანკო და არასაბანკო სექტორს შორის არსებულ ურთიერთკავშირს მოაქვს, როგორც წარმატება, ისე წარუმატებლობა. ამიტომ, შეუძლებელია, ცალსახად მივიღოთ გადაწყვეტილება იმის შესახებ, ინვესტიციები წახალისებული უნდა იყოს, თუ არა არასაბანკო სექტორში. თუმცა, ფაქტია, რომ ბოლო პერიოდში საქართველოში, კომერციული ბანკების მიერ განხორციელებული ინვესტიციები ხასიათდება მნიშვნელოვანი ზრდის ტენდენციით, სადაც ინვესტიციების დიდი რაოდენობა განხორციელებულია საფინანსო (საინვესტიციო, საბროკერო, სალიზინგო და სხვ.) და სადაზღვეო სექტორში, ხოლო დარჩენილი ნაწილი მოდის არასაფინანსო და უძრავი ქონების სექტორში განხორციელებულ ინვესტიციებზე.

საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ კომერციული ბა-

ნაკების აქტიურობაზე დაწესებული შეზღუდვები დიდწილად შესაბამისობაში მოდის საერთაშორისო პრაქტიკასთან. როგორც წესი, საბანკო ინსტიტუტებისთვის ფასიანი ქაღალდების ფლობა შეზღუდულია და ნებადართულია სადაზღვეო პროდუქტების შეთავაზება. კომერციულ ბანკებს, არ აქვთ უფლება არასაბანკო საქმიანობის განხორციელების და მათი მხრიდან ინვესტიციები ექვემდებარება საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ დაწესებულ ლიმიტებს.

საქართველოს ეროვნული ბანკი არ კრძალავს ინვესტიციების განხორციელებას კომერციული ბანკების მიერ, მაგრამ მიუხედავად ამისა იგი ითვლისწინებს რიგ შეზღუდვებს, როგორიცაა ნებართვები და ლიმიტები ბანკის კაპიტალთან მიმართებაში, რათა დარეგულირდეს შესაძლო ინტერესთა კონფლიქტი.

კომერციული ბანკების ინვესტიციები, საქართველოს ეროვნული ბანკის რისკების მიერ აქტიური კონტროლის საგანს წარმოადგენს. ეს უკანასკნელი მსგავსი სახის ინვესტიციების ხარისხს აფასებს სესხების ანალოგიურად. აღსანიშნავია, ისიც, რომ ხორციელდება მთლიანი ჯგუფის რისკების შეფასებაც, რაც გულისხმობს ანალიზს იმის შესახებ, თუ რა გავლენის მოხდენა შეუძლია ინვესტიციებს ჯგუფის სტრუქტურაზე.

საქართველოში კანონი „კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ“ მე-10 მუხლი არეგულირებს, კომერციული ბანკების საინვესტიციო საქმიანობასთან დაკავშირებულ შეზღუდვებს. აღნიშნული კანონის შესაბამისად, საქართველოში კომერციული ბანკი უფლებამოსილია:

- „ეროვნული ბანკის სპეციალური ნებართვის გარეშე ფლობდეს იურიდიული პირის სანქსდებო კაპიტალის მხოლოდ 20-% მდე. ამასთან, ეს წილობრივი მონაწილეობა არ უნდა იყოს თვითონ ამ ბანკის სააქციო კაპიტალის 15-% ზე მეტი;
- შეზღუდული ოდენობით ფლობდეს წილს იმ საქმიანობაში, რომელიც დაკავშირებულია მხოლოდ საბანკო საქმიანობასთან. ამ შემთხვევაშიც ეს წილობრივი მონაწილეობა არ

უნდა იყოს თვითონ ამ ბანკის სააქციო კაპიტალის 15%-ზე მეტი;

- შექმნას ან შეიძინოს შვილობილი საწარმო - საბროკერო კომპანია, რომელიც მონაწილეობს მხოლოდ „ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შესახებ“ საქართველოს კანონით განსაზღვრულ საბროკერო კომპანიის საქმიანობაში და ფლობს წილს შეუზღუდავი ოდენობით, თუ ეროვნული ბანკის ნებართვის გარეშე ეს წილი არ აღემატება სააქციო კაპიტალის 15%-ს.“

საქართველოს ეროვნული ბანკი, კომერციულ ბანკებს აძლევს წერილობით ნებართვას, რომ შეიძინონ და/ან შექმნან შვილობილი საწარმოები, რომლებიც სხვა სახის საქმიანობას ეწევიან და მიიღონ წილი მის მიერ გაცემული კრედიტის თანხის ასანაზღაურებლად.

მხოლოდ საქართველოს ეროვნული ბანკის თანხმობით ეძლევათ კომერციულ ბანკებს შესაძლებლობა კონრეტული ლიმიტის ზემოთ გარკვეული იურიდიული პირების წილის ფლობა.

დღეს საქართველოში არაპროფილურ აქტივებს, მომქმედი კომერციული ბანკებიდან, ძირითადად ორი მათგანი ფლობს: საქართველოს ბანკი (შპს „თელიანი ველი“, შპს „ჩემი კლინიკა“, შპს „ინტერტური“, კალათბურთის კლუბი „დინამო“ და სხვ.) და თიბისი ბანკი (სს „თიბისი ლიზინგი“, „თიბისი ბროკერი“, „უძრავი ქონების მართვის ფონდი“ და სხვ.

დასკვნები და რეკომენდაციები

- კომერციული ბანკების ინვესტიციების ხასიათისა და მათზე არსებული რეგულირებისა და შეზღუდვების განხილვის შედეგად შეიძლება დავასკვნათ შემდეგი: აღნიშნული დღეისათვის არც საბანკო სექტორისათვის და არც ეკონომიკისათვის გადაჭარბებული რისკების მატარებელ საქმიანობას არ წარმოადგენს. აუცილებელია, შენარჩუნდეს მათზე არსებული ზედამხედველობის პოლიტიკა. ინვესტიციების ფორმებისა და მოცულობების ცვლილება კი მხოლოდ იმ შემთხვევაში განხილ-

რციელდეს, თუ ასეთი პოლიტიკა გადაიხედება.

- მნიშვნელოვანია, რომ კოერციულ ბანკებმა კანონში, „ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შესახებ“ მოითხოვონ სხვადასხვა ცვლილებების განხორციელება, რათა გაუადვილდეთ საკანონმდებლო ბაზაზე ამ ოპერაციების განხორციელება.

- კომერციულმა ბანკებმა საჭიროა, იზრუნონ მიმზიდველი გარემოს შექმნაზე, რომ მოხდეს ფასიანი ქაღალდების მოთხოვნაზე გაზრდა.

- კომერციულმა ბანკებმა საკუთარი ფასიანი ქაღალდები უნდა დაუშვან სავაჭრო ბირჟაზე, რაც თავისთავად განაპირობებს ინვესტიორების მხრიდან ობიექტურ ფასწარმოქმნას და მეტი ნდობის გაჩენას.

- კომერციულმა ბანკებმა უნდა იზრუნონ, არასაბანკო სექტორის ემიტენტებთან მოიპოვონ ნდობა, რადგან მათ დისკომფორტს უქმნის ბანკების მიერ გამოშვებული ფასიანი ქაღალდებით ინვესტიციების მოზიდვა და სწორედ ბანკების არამართლზომიერი დომინირებისგან თავის დაღწევის გზად მიაჩნიათ.

- სადაზღვეო საქმიანობაში ინვესტირება, როგორც ჩანს მსოფლიოს უამრავ ქვეყანაში კომერციული ბანკებისთვის მეტად შემოსავლიანი და სასურველი საქმეა, რასაც ადასტურებს მსოფლიო ბანკის მიერ დადებული კვლევები, ამიტომ ქართულ კომერციულ ბანკებმა მეტი ინვესტიციები უნდა გამოჰყონ ამ სფეროში.

- ყველაზე ნაკლებად სასურველი სფერო მაინც უძრავი ქონების წარმოებაში ინვესტიციების ჩადებაა, ვინაიდან მსოფლიოს უმეტეს ქვეყანაში აღნიშნული საქმიანობა ან შეზღუდულია, ან აკრძალულია. ცხადია ამას თავისი უარყოფითი შედეგების საფუძველზე ვასკვნით, შესაბამისად ამ პრაქტიკას თუ გაიზიარებენ საქართველოს კომერციული ბანკები კარგი იქნება. სასურველია, რომ შედარებით ნაკლები ინვესტიციები მიმართონ აღნიშნულ სფეროში.

- არასაფინანსო საქმიანობაში ინვესტიციების ჩადება კომე-

რციული ბანკების მიერ, როგორც ჩანს ან ძალიან რისკიანი, ან არამომგებიანია, ვინაიდან მას მსოფლიოს უმეტესი ქვეყანა ან ზღუდავს, ან კრძალავს. ამიტომ კარგი იქნება, თუ ამ პრაქტიკის გაზიარება და შესწავლა მოხდება საქართველოში არსებული კომერციული ბანკების მხრიდან.

ლიტერატურა

1. დებულება კომერციულ ბანკებში რისკების მართვის თაობაზე“, საქართველოს ეროვნული ბანკი, ბრძანება N71, 2008 წ. 17 მარტი
2. კოვზანაძე ი., კონტრიძე გ., თანამედროვე საბანკო საქმე: თეორია და პრაქტიკა, თბ. 2014.
3. გოგოლაძე ს., მომატებული კონკურენციისა და ფინანსური კრიზისის ბანკის საქმიანობის
4. <http://go.worldbank.org/WFIEF81AP0>
5. <https://www.mogo.ge/ka/leasing/>
6. <http://sab.ge/>
7. <https://www.nbg.gov.ge/index.php?m=2>
8. <http://bankofgeorgia.ge/>
9. <http://tcbank.ge/>
10. <http://www.procreditbank.ge/>
11. https://www.nbg.gov.ge/uploads/journal/2013/n_1/sharumashvili_agladze.pdf

REFERENCES:

1. Ordes N71 of the President of National Bank of Georgia on Regulations about risk management in commercial banks; March 17, 2008
2. Kovzanadze I, Kontridze G, „ Modern banking: theory and practice“, 2014, Tbilisi
3. Gogoladze S., Creating of banking models in the period of excerssive comoetition and financial crisis, Georgian Technical University, 2013

4. <http://go.worldbank.org/WFIEF81AP0>
5. <https://www.mogo.ge/ka/leasing/>
6. <http://sab.ge/>
7. <https://www.nbg.gov.ge/index.php?m=2>
8. <http://bankofgeorgia.ge/>
9. <http://tbcbank.ge/>
10. <http://www.procreditbank.ge/>
11. https://www.nbg.gov.ge/uploads/journal/2013/n_1/sharumashvili_agladze.pdf

THE WAYS TO IMPROVE THE INVESTMENT POLICY OF THE COMMERCIAL BANKS IN THE WORLD AND IN GEORGIA

Davit Pitiurishvili
PhD student, GTU

RESUME

In the modern world the mutual connection between the banking and non-banking sectors leads to the certain positive as well as the negative outcomes for the economy and banking institutions.

The similar connections in different states are subjected to the variety of limitations and regulations and their forms are expressed in two types of relationships:

1. Scope of crediting;
2. Mutual possession;

Nowadays, a number of researchers' attention is attracted to analyzing the reasonability of such relations and they have adopted the different theoretical and empirical argumentation. It shall be noted that some of them support the forms of the mentioned relationships, while others go against it.

In recent years the increase of investments allocated by the

commercial banks in the real sector of the economy became more actual. It is to be noted that the supervisory and regulatory levels currently existing in Georgia are in compliance with the international practice and adjusted to the local level. This fact, for its part, contributes to the maintenance of the level of monitoring the investments allocated by the banks in order to make amendments to current picture possible, if the structure of the investments is changed in the future.

Keywords:: bank, institute, economy, investment, insurance activities, financial activities, securities.